

Kloosterkerk

26 september 2021 – 18e zondag na Pinksteren – ds. Rienk Lanooy
Matteüs 6,24-34 en cantate 'Was Gott tut das ist wohlgetan' (BWV 99)
U kunt deze dienst alsnog bekijken en beluisteren via www.youtube.com/watch?v=0knDsgZt70Y

Gebed om ontferming

Wat is er nodig
om mens te zijn?
We kunnen er
een leven lang
over doen
om daar achter te komen
en het dan
nog niet zeker weten
maar soms is daar
zo'n flits
dat we kunnen zeggen:
dit is het
nu ben ik mens,
gezien
geliefd
gedragen –
dan voelen we ons
deel
van een groter geheel
dan is er iets
wat ons te boven
en te buiten gaat
dan is daar
zo'n flits
dat we kunnen zeggen:
U bent het, Eeuwige
die ons tot mens maakt
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Wat is er nodig
om mens te zijn?
We vergelijken ons zo vaak
met de ander
die er beter in is
(denkt te zijn)
om mens te zijn
meer aandacht krijgt
of eist
meer kan
of denkt de kunnen.
We vergelijken ons zo vaak
met de ander
die er minder in slaagt
(of denkt te slagen)
om mens te zijn
die niet de juiste taal spreekt
de goede kleur heeft
de passende afkomst –
maar werkelijk mens
zijn we pas
als we zijn
gezien
geliefd
gedragen
door de ander
en die ander door ons
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Wat is er nodig
om mens te zijn?
Een aarde
met speelruimte
een wereld
met bewegingsvrijheid
een toekomst
die niet bang maakt
een verleden
waarmee te leven valt
een heden
waarin we
altijd op zoek zijn
naar uw perspectief
op de dingen:
uw oog voor gerechtigheid
tussen mensen
vrede die blijvend is
geen honger
dan alleen één
naar liefde.
U bent het
o God,
die nodig is
om mens te zijn
Wees daarom
onder ons mensen
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Bij de lezingen

'Wat God doet, dat is welgedaan', zingt het Kamerkoor straks, niet in de laatste plaats tot haar eigen vreugde, die niet minder de onze is, omdat er weer een cantate klinkt met koorzang. Bach schreef deze koraalcantate op de zondag dat er een deel uit de Bergrede klinkt. Je zou dat de troonrede van Jezus kunnen noemen: dit is waar het om gaat als de Eeuwige het voor het zeggen heeft. En of hij het voor het zeggen heeft, dat heeft ook te maken met waar wij ons zorgen, waar wij ons druk om maken. Dat vraagt om een keuze. Daarover straks meer, nu eerst Matteüs 6,24-34.

Preek

Don't worry / Maak je geen zorgen.

Op de Romaans kerktoren van de Sint Peterskerk in Keulen hangt een lichtinstallatie van de Britse kunstenaar Martin Creed. In grote neonletters staat die tekst op een van de vier zijkanten van de toren te lezen: *Don't worry*. Op de andere drie zijden staat dezelfde oproep, maar dan in het Grieks, het Latijn en het Duits.

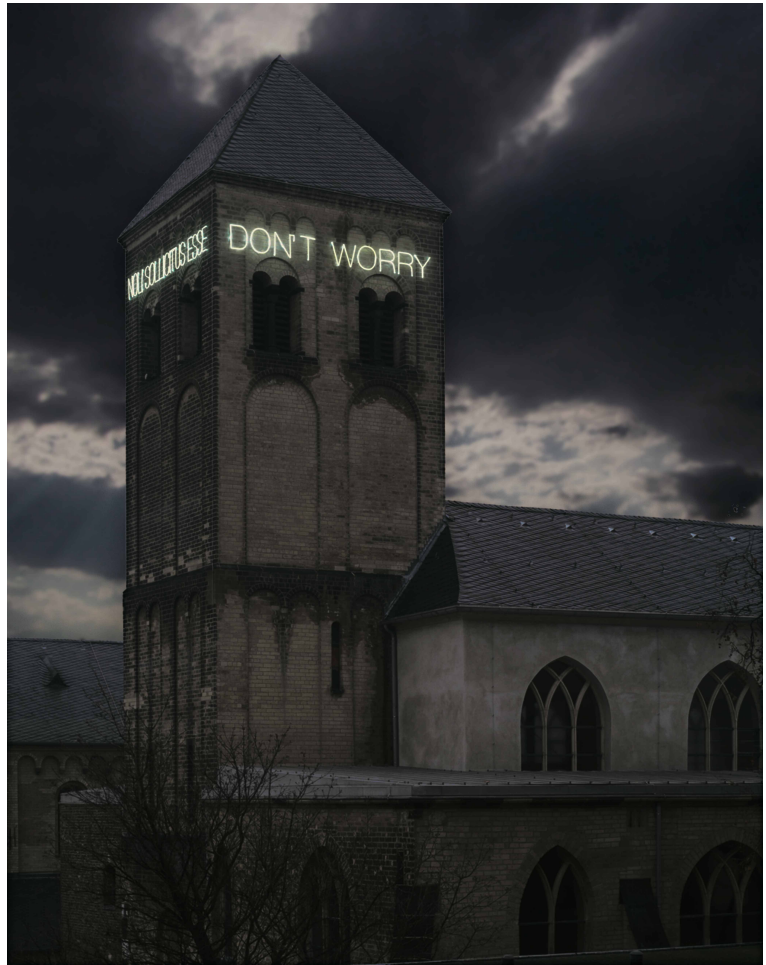
Wat roepen die woorden bij een mens op? *Don't worry*. Is het een aansporing tot zorgeloosheid? Wees lekker jezelf, doe je ding, ga ervoor, pluk de dag. Een soort lichtgewicht tegeltjeswijsheid, vluchtige hap snap levensfilosofie voor mensen die al niets te klagen hebben. Misschien is het ook niet geheel toevallig dat de tekst goed te zien is vanuit het de naburige Agrippa-Wellness-Sauna-Ervaringsbad.

Don't worry. Wie het hoort, zegt/zingt er misschien gelijk bij: *Be happy*. Het zijn de geboden van de moderne tijd. We willen ons dan wel niet meer laten ringeloren door betuttelende wetten en vrezende ieder moralisme, maar achter dat alles is daar die al even impliciete als onverbiddelijke eis / aansporing om te genieten en wie het niet doet, wie het niet kan, wie het niet wil, heeft iets uit te leggen.

En toch... mensen maken zich zorgen, zijn niet per se gelukkig. Er is de angst om maar iets te missen, FOMO, Fear of Missing out. We hebben meer spullen, maar het leidt niet naar meer geluk. Er is een groeiende kloof tussen wie zich over de basiselementen: eten, kleding, wonen geen zorgen hoeft te maken en wie dat wel moeten doen. En is er niet ook een soort permanente onrust over de oervragen: wie je bent als mens, wat je te doen staat, wat de zin van dit alles is? Mensen kennen een onbestemd gevoel van gebrek aan houvast aan wat je overeind houdt in een wereld die permanent verandert, en waarin je niet weet of er een vaste koers is en waarheen die gaat. Er zijn zorgen over het zorgeloze bestaan dat gezocht wordt, maar zich eigenlijk nergens aandient. En dus zeggen we tegen elkaar, tegen onszelf en tegen beter weten in: *Don't worry*.

En daarmee krijgen die woorden een ander gewicht, zijn ze meer dan alleen een holle roep tot zorgeloosheid, zeker als ze dan ook nog te vinden zijn op die eeuwenoude kerktoren van de Sint Peter te Keulen. Wie immers enigszins vertrouwd is met de christelijke traditie komt via hen bijna als vanzelf uit bij dezelfde uitspraak van Jezus uit de Bergrede waar het hem maar liefst vijf keer in de mond wordt gelegd: *Maak je geen zorgen. Don't worry*.

Wat betekenen die woorden daar, in die andere troonrede, die van de man van Nazaret, waarin hij zijn programma voor het Koninkrijk der hemelen ontvouwt? Wil hij dat we alles maar in handen van de lieve Heer te leggen? *Was Gott tut, das ist wohlgetan*, ook al weet je niet, begrijp

je, ervaar je niet wat God doet en wie God is? En toch is het mooi wat hij zegt: maak je geen zorgen, vertrouw op de Eeuwige, *Er ist mein Gott, der in der Not mich wohl weiss zu erhalten. Hij is mijn God, die in de nood mij weet te bewaren.* Wees als de vogelen des hemels en de leliën des velds, en wees niet bezorgd over wat je zult eten of drinken en waarmee je je zult kleden. Tel je zegeningen, of om het met nog zo'n tegeltjeswijsheid te zeggen: 'Hoe het ook gaat, het komt goed'.

Je kunt er een end mee komen als je deze woorden van Jezus zo leest, eigenlijk gaat het goed... tot je bij het laatste vers komt. Want daar staat niet als conclusie: 'Het komt goed'. Daar staat: maak je geen zorgen voor de dag van morgen, want iedere dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad. Waar komt dat kwaad nu ineens vandaan? 'Last' zegt onze vertaling, maar dan zit je al gauw in het spectrum van een soort 'ongemak' waarmee min of meer te leven valt. 'Plage' zei Luther (en de cantate zegt het hem na) en hij dacht daarbij aan de ongemakken van de dagelijkse arbeid. Maar er staat: Iedere dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad, slechtheid. Dat is niet het soort pech dat je kan overkomen, maar het is sterker: het is het kwaad dat mensen doen, dat in mensen zit en dat in deze wereld rondgaat. En dat is toch wat anders dan: 'Maak je geen zorgen, het komt goed'.

Je zou zeggen: vreemd om een tekst die Godsvertrouwen wil wekken daarmee af te sluiten. Is het bedoeld als schokeffect? Om je van de onbezorgdheid van de vogels en de bloemen (en voor je het weet van het wellnessbad) weer met beide benen op de grond te zetten? Dan zou het een beetje lijken op de cantate waarin het gaat over Gods trouw en goede zorg en dan, opeens, is het kruis daar, en wel in beide Aria's. Alsof de dichter wil zeggen: Wat God doet is welgedaan, maar pas op: daarmee is het kruis / het kwaad uit je leven niet verdwenen.

Maar misschien gaat het in de tekst van de Bergrede toch nog om iets anders dan om een schokeffect en heeft deze slotzin dat iedere dag genoeg heeft aan zijn eigen kwaad, ook werkelijk te maken met de zogenaamde onbezorgdheid waartoe Jezus oproept. Want de vraag is: roept hij daar eigenlijk wel toe op, tot onbezorgdheid. Jazeker, hij zegt tot vijf keer toe: *Maak je geen zorgen over...* en dan noemt hij eten, drinken, kleding en tenslotte de dag van morgen. Maar goed beschouwd gaat het toch niet om de tegenstelling tussen bezorgdheid en onbezorgdheid, maar om die tussen bezorgdheid om het ene of bezorgdheid om het andere. Maak je geen zorgen om het ene, eten, drinken, kleren. Niet dat je ze niet nodig hebt, zeker wel en het gaat niet aan om de mensen in het zuiden van Madagascar die niets te eten hebben te zeggen: maak je geen zorgen. Zij hebben daar alle reden toe. Maar als je eten, drinken kleding hebt, gaat het ook niet aan om het daar dan bij te laten: alsof dat het hoogste doel in je leven moet zijn. *Is het leven/je wezen niet meer dan wat je eet en je lijf meer dan waar je het mee kleedt?*, vraagt Jezus. En dat is een retorische vraag: ja, dat is het! Maar wat is dat meer dan, waarover zou je je werkelijk zorgen moeten maken? Wat als je alles hebt en niet gelukkig bent?

En als we dan weer langzaam langs de woorden van Jezus teruglopen komen we uit bij zijn werkelijke zorg: *zoek eerst het Koninkrijk van God en zijn gerechtigheid*. Als er iets is om je zorgen over te maken, als er iets is wat al je aandacht verdient, dan is het dat Rijk en het bijbehorende recht. En dat is blijkbaar niet iets van morgen of daarna, maar dat is iets van de dag van vandaag. Maak je dus geen zorgen over de dag van morgen, want vandaag al, hier en nu heeft dat Godsrijk en de gerechtigheid die daarbij hoort, genoeg te stellen met het kwaad dat er is. En wie dat op zijn beloop laat, wie die lastige vraag liever doorschuift naar morgen, die mist de pointe van de onbezorgdheid: die betreft morgen, maar niet vandaag, vandaag moet er gekozen worden.

Harvey Cox, theoloog, gaf jaren les op Harvard University, om er studenten in te leiden in het verhaal van de christelijke traditie. In zijn boek *When Jesus came to Harvard* beschrijft hij zijn

ervaringen met al die niet-, wel-, half-, anders-gelovige studenten waarmee hij door de Bergrede gaat. En hij vertelt hoe met name dit slot over 'je niet bezorgd maken' over morgen, er inhakt bij zijn studenten. Je vijand liefhebben, je andere wang toekeren. Akkoord, zeggen ze, niet eenvoudig, maar ze kunnen zich er nog iets bij voorstellen, maar niet aan de dag van morgen denken, niet bezig zijn met je toekomst, je bekommeren over de juiste baan, een passend inkomen, een geschikt huis. Het vraagt nogal wat om de ene bezorgdheid in te ruilen voor de andere: om je niet afhankelijk te maken van wat je nodig denkt te hebben om een geslaagd mens te zijn: bezit, status, geld, maar om een andere vorm van zorg te kiezen die je niet afhankelijk maakt van dat soort dingen, maar die je richt op het Koninkrijk en zijn gerechtigheid; die je wijst op de dingen die hun aandacht vragen voor vandaag de dag, de keuzes die je nu maakt. Cox verwijst dan naar de AA, de anonieme alcoholisten die als een van hun stelregels hebben: één dag tegelijk. Bekommer je niet om de dag van morgen, hoe het dan zal zijn, hoe het dan zal gaan, want alleen je daarover al druk maken, verlamt je vandaag al.

Morgen is morgen, vandaag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad. En dat vraagt vandaag om een eigen keuze. Niet toevallig begint dit gedeelte van de Bergrede dan ook met de vraag wie je zult dienen, welke van de twee goden: God of de Mammon, oftewel de Eeuwige of het geld? Wie heeft het in je leven van vandaag voor het zeggen?

Straks wordt de cantate afgesloten door het Kamerkoor dat vandaag eindelijk weer mag zingen – heerlijk! en in de laatste zin van het slotkoraal vertelt ook de dichter over wie het in zijn leven voor het zeggen mag hebben: *Drum lass ich ihn nur walten – daarom laat ik Hem maar over mij regeren*. De dichter heeft gekozen.

Don't worry, staat er op de kerktoren van de Sint Peter in Keulen. Maar er had ook kunnen staan: *Do worry* en kies wie het in je leven voor het zeggen mag hebben. En ik weet wel, zo zwart-wit gaat het er vaak niet aan toe, maar wie zich bewust is van het moment, wie zich niet laat leiden door de opties van morgen, maar door de realiteit van vandaag, stuit telkens weer op momenten dat er te kiezen valt. Iedere dag heeft immers genoeg aan zijn eigen kwaad. En iedere dag heeft het dus in zich om het goede te doen, om *Wohl zu tun*, zoals de Eeuwige dat doet. Dat zingt nu de cantate. En wij zingen het straks mee.

bronnen:

Ulrich Luz, *Das Evangelium nach Matthäus*, EKK I/1, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener 1985

Over het genoemde werk van Martin Creed: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/creed-work-no-890-dont-worry-ar01149>

Harvey Cox, *When Jesus Came to Harvard: Making Moral Choices Today*, Boston/NY: Houghton Mifflin Company 2004

Søren Kierkegaard, *Leren van de lelie en de vogel: zes opbouwende toespraken*, Amsterdam: Buijten & Schipperheijn 2010

Gebeden

Wat God doet
dat is welgedaan
klinkt het vandaag
en dan kan het niet anders
of de vraag volgt:
en wij dan,
wat doen wij?
En daarom bidden wij U
dat we
de juiste keuzes maken
in wat we doen en laten
in waar we voorop lopen
en waar we toekijken
in wat de wereld
mooier
rijker
liefdevoller maakt
en in wat haar
ringeloort
uitput
opvreet.

En daarom bidden wij U
voor de dag
van vandaag
waarin
die keuze al te maken is
dat we het kwade weerstaan
onder ons
naast ons
in ons
en wegen gaan
die niet doodlopen
maar leven brengen.

Dat we elkaar
geen gouden bergen beloven
maar vluchtheuvels zijn
waarop we kunnen schuilen
bij elkaar.

Daarom bidden wij U
voor wat meer begrip
in wat ons verdeelt
voor verbindende taal
in ons opgeblazen gesprek
voor ruimte
voor oprechte vragen
en eerlijke antwoorden
voor helende muziek
prikkelende schoonheid
en voor een gepast zwijgen
waar ieder woord
er een te veel is.

Daarom bidden we
voor onze oosterburen
die mogen kiezen
en voor al die andere landen
waar niets te kiezen valt
voor mensen
die zich zorgen maken
over wat ze vandaag
zullen eten en drinken
en waarmee ze zich
zullen kleden
en voor al die mensen
die van gekkigheid
niet weten

wat ze moeten doen
met hun overvloed.

En daarom bidden wij U
voor wie zich zorgen maken
over hun lichaam en geest
voor wie
het allemaal te veel is
werk, thuis, mantelzorg,
tegenslag, onmacht
dat zij ruimte vinden
om te doen wat goed is
voor henzelf
en voor wie hen lief zijn.

Voor wie verdrietig zijn
over een leven
dat voorbij is
en dankbaar
voor alles wat dat leven
gebracht heeft
en we noemen
in het bijzonder...
en bidden
voor haar en haar familie
om woorden die bemoedigen
stilte die troost
en uw nabijheid
die tranen afwist.

En in de stilte
van dit moment
leggen we voor u neer...

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!